

שמעתא למיקתא

גליון קע"ח / פרי צו - זכור / ה'תשע"ד קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

המסתפק אם שמע קריאת המגילה כדין האם חייב לחזור לשמוע

א. חובת קריאת המגילה ביום ובלילה. ב. חובה מדרבנן או מדברי קבלה. ג. ספק אם קרא המגילה. ד. זמן קריאה לעיירות המסופקות. ה. ספק אם קרא המגילה בעיירות המסופקות.

א. **חובת קריאת המגילה ביום ובלילה**

ביום י"ד באדר קוראים את המגילה בעיירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון. אמנם כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אפי' אין מוקפין עכשיו קורין בטי"ו. **ופסק השו"ע** (סי' תרפ"ט ע"א א') - הדכפרים הנראים עם הכרכים המוקפים, אפי' אינם בסמוכים קוראים בטי"ו, וכן הדין בסמוכים אפי' אינם נראים ועמם שלא יתערבו ויחזיקו יתור ממיל. **ועיי' במ"ב** (שם הפרטים בזה).

וחייבים לקרות המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום כמבואר ב**שו"ע** (סי' תרפ"ט ע"א א'). ונחלקו הראשונים האם קריאת הלילה עיקר או קריאת היום עיקר. דעת **התוס'** (מגילה ד. ד"ה חיים), **הרא"ש** (סי' פ"א סי' ה'), **הר"ן** (ב' ד"ה תניי אדם) ועוד, שעיקר הקריאה ביממה היא ועי"כ חוזרים ומברכים שהחיינו על קריאתה. אולם דעת ה**רוקח** (ססי' שס"ג) דקריאת הלילה עיקר. ועיי' **בבנין שלמה** (סי' נג) **ובהר צני** (סי' ק"ב) האם קריאת המגילה בלילה נתקנה בזמן המשנה.

ב. **חובה מדרבנן או מדברי קבלה**

ועיויין ב**טור** (סי' תרפ"ז) דמשמע שחובת קריאת המגילה בין ביום בין בלילה אינה אלא מ"דרבנן". אולם דעת ה**טורי אבן** (מגילה ד. ד"ה כגון ו'): ד"ה סעודת ויט: ד"ה גויי) דרך בלילה היא דרבנן אבל ביום מ"דברי קלה"י היא דבמגילה ימים נזכרים ונעשים כתיב ולא לילתו. וכי"כ **בני"ב** (ק"י סי' מא). וכן הוא **בשערי תשובה** (סי' תרפ"ז אות א') ו**בשער הציון** (סי' תרצ"ב סי' כ) וסי' תרצ"ז אות מא) דקריאה דיום חמור מלילה, דהוא מדברי קבלה.

וכבר נחי' הראשונים האם "דברי קבלה" כדברי תורה וספקו לחומרא או כדברי סופרים וספקו לקולא, דעת ה**רו"ח** (מגילה ד. ברי"ף לפני ד"ה ורפ"ו) ועוד, שדברי קבלה כדברי תורה דמו. אולם דעת ה**ריטב"א** (מגילה ה: ד"ה גופא ורי"ה יט. ד"ה ופרקינ') ועוד, דדברי קבלה כשל דבריהם המה ולקולא.

ג. **ספק אם קרא המגילה**

ולמשה כבר כתב **במ"ב** בסי' תרצ"ב (אות טו) בשם הפמ"ג דספק אם קרא את המגילה אפשר דלא אמרינן בזה ספיאק דרבנן לקולא משום דהוא דברי קבלה דהוא כדברי תורה. ולפי משי"כ לעיל כ"יז דוקא ביום ולא בלילה. ועיי' עוד בזה באורך בגליון קל"ד. והנה נראה שהמגילה חובה לשמוע כל מילה ומילה, ואם לא שמע אפי' תיבה אחת, פסק ה**מ"ב** (סי' תרצ"ז ס"ה ה"ו ס"ק מה) שלא ידו"ח. (ואם הסי' דעתו ו"למגרי"ו בקריאת המגילה עיי' בגליון נ"ב מדברי הרמב"ם דצ"ח לחזור ולקראו.)

ודבר מצוי שהשומעים מסתפקים אם שמעו כהוגן וכדו' ומתעוררת השאלה אם צריך לחזור לקראו. והנה לפי הנ"ל בלילה הוי ספק דרבנן לקולא (ובכ"ה"ג אמרינן עוד דרבנן לקולא לכוע"ע, כמבואר ב**פת"ש** (ויו"ד סי' קי' ס"ק ה)), אבל ביום דחויבא מדברי קבלה ספק לחומרא.

אלא דיש לדון כשאדם המסתפק לא התחייב אלא בעיירות המסופקות אם מוקפות מימות יהושע בין נון או אם סמוכות להם האם חייב לחזור, דלכאורה יש כאן ס"ס לקולא, שמא שמע, ואת"ל לא שמע שמא אינו מחויב במגילה ולא.

ד. **זמן קריאה לעיירות המסופקות**

הנה עיירות המסופקות אם הם מוקפות מימות יהושע בן נון נחלקו הראשונים מתי זמנם לקריאת המגילה. דעת ה**ר"ן** (מגילה ב. ד"ה ולעין) דקוראים ביום י"ד בלבד, **דהולקין בהן אחר רוב** עיירות שרובן אינן מוקפות מימות יהושע וקורין בי"ד, ועוד שאפי' תאמר שהוא ספק שקול הוי"ל ספק של דבריהם וקולא נמצאו שטרות בשניהם ומסתכל בודאי מקרא מגילה לפיכך קורא בראשון ופטור בשני, ודאמרינן בגמ' אטבריה והוצל שהיו קורין בהן בי"ד ובטי"ו ב"מדת חסידות" היו נוהגים כן, עי"כ.

וביאר **בביאור הגר"א** (סי' תרפ"ט על ס"ע ד') טעמו הראשון של הר"ן "אזלינן בתר רוב" דפירושו כיון שביי"ד הוא זמן לרוב העולם יוצאים בו בדיעבד אף אם קרא במקומים כמבואר בירושלמי. **ובמשנה למלך** (מגילה פ"א הי"א) כתב לבאר טעמו השני דכוונת הר"ן דמן הדין הוי ספק של דבריהם ולקולא, אלא דלא אפשר למיזל לקולא דאי"כ נמצא אתה פטורו בשניהם, משי"ה אמרינן דיקרא בראשון ופטור בשני משום דהוי ספק של דבריהם דשמא נפטר במה שקרא בראשון, והא דאמרינן דיקרא בראשון הוא משום דכיון דעמי' לקרות יום א' או בי"ד או בטי"ו צריך לקרות בי"ד דתינף שבאה המצוה לידו צריך שיקיימנה, עי"כ. ועיי' **בשער**

המלך (מגילה פ"א הי"א).

והריטב"א (מגילה ה: ד"ה גופא) כתב דמדמינא מספקא לית לן למקרי כלל דספיאק **דרבנן** אלא **ולקולא** אלא דלא נימא דלא ישראלי נהינן ורגם פרסו"א דיהוסיפוס ניסא אית לן למעבד חד יומא והיינו יום י"ד דקרי ביה רובא דעמלא, עי"כ.

אבל ה**רמב"ם** (מגילה פ"א הי"א) פסק שבכ"ה"ג קורין ביום י"ד ובטי"ו ומברכין על קריאתה בי"ד בלבד הואיל והיא זמן קריאתה לרוב העולם. (וביאר **הפמ"ג** (פתריה כוללת חי"א אות יח) שלפי הרמב"ם קורא וימיים משום דספק דברי קבלה לחומרא.) וכן דעת ה**אבני"ז** (אוי"ח סי' תקטז אות כז), ועיי' **בחתן סופר** (סי' ע"ט). (ולדע"י לומר כדברי הפמ"ג דלתיב תקיש מדברי בי"ד וי"ד (סי' קפ"ד) וסי' קפ"ט בספק דרבנן כיון זה לאסור רק ביום לחוד ולא אסר בלילה וכסברת הר"ן שאסור רק א' מהם, ועיי"ן. אלא דלפייז צ"ע קצת אמאי הפמ"ג הנ"ל כתב ד"אפשר" שהמסתפק אם קרא המגילה ספקו לחומרא. ולכאורה הו"ל למימר דודאי צריך לחזר.)

מבואר אזיכא בו י שישות ביה בעית הר"ן (בטעמו להראשון) דקוראין בי"ד כי אזלינן בתר רובא משום דדיעבד יידי"ח אף בי"ד (לפי פירוש הגר"א הנ"ל ברי"ן). וכן דעת הריטב"א משום פרסום הנס. ולדעת הרמב"ם אזלינן בשניהן לחומרא.

ולתלכה פסקו ה**טשו"ת** (סי' תרפ"ט על ד') כהרמב"ם. ובעטע שמברך בי"ד כתב **במ"ב** (סי' תרפ"ט ס"ק יא) כפירוש הגר"א הנ"ל דהיינו משום דספק לקולא. ובלא"ה יש יצא בדיעבד הר"ו לרובה ולטעלה, עי"כ. אולם **בביאור הגר"א** (שם) פסק כהר"ן. ומבואר **בשער הציון** (שם אות ט') דאע"פ דלא נקטינן כהגר"א עכ"פ מצרפינן דעתו לקולא.

ה. **ספק אם קרא המגילה בעיירות המסופקות**

ומעתה יוצא דקריאת המגילה בעיירות המסופקות ספק שקול הוא אם מחויבים בי"ד או ט"ו אלא שמברך בי"ד דעכ"פ בדיעבד יוצאים ביום י"ד. ולפייז כשמצטרף עוד ספק להקל י"ל דמעיקר הדין פטור מלקרוא מכח ס"ס וכגון בני"ד שמסתפק אם שמע המגילה כדין.

אד"ל דיש לדון בזה דהרי נגד ספק השני (ספק אם שמע כדין) איכא חזקה, דהיינו חזקת חיוב, ודעת ה**ש"ך** (ויו"ד סי' קי' ס"ק ד אות כז), הפמ"ג (פי' ס' שיד' ס"ק לב) **והרע"א** (ק' סי' לו ד"ה דומי) דלא אמרינן ס"ס נגד חזקת איסור, ואי"כ אפשר דהי"ה נגד חזקת חיוב.

אלא דיעוויין **ברע"א** (סי' טו ס"ה) שישא דחלק דחזקת חיוב אין דינה כחזקת איסור, ועוד לדון בה לקולא, וכן מבואר **בחיי אדם** (ככלל מז אות ה), **באבנ"ז** (או"ח ססי' תקתי), **באבנ"ז** (ס"י א אות ה), **במהרי"א** (אהר"י ססי' רנ"א) ועוד. ואע"פ דדעת ה**חכם אברהם** (אהר"י אות תני ססי' לב), ה**פרי"ח** (הובא בתורת חסד סי' לח אות ה'), **השואל ומשיב** (חי"א סי' קלא), **והכת"ס** (או"ח סי' לו ס"י קבא ד"ה ד"ה והנה לפי) דחזקת חיוב דינה כחזקת איסור, מי"מ כבר כתב **במהר"ש** (חי"ד סי' כט) דהי"כ דתייב המצוה אלא שמסתפק ליה אם קיימה כדין לכוי"ע איתרע חזקה וספקו לקולא. ובלא"ה יש לצא בדיעבד הר"ו לרובה ולטעלה, עי"כ. אולם בשו"ת **ב"ש** (סי' פ"ג) פסק כהר"ן. ומבואר **בשער הציון** (סי' אף בכ"ה"ג). ועוד דדעת ה**פרי"ח** (ויו"ד סי' קי' אות מט) **והפלתי** (בית הספק ד"ה ומה אעשה) דאף נגד התחזק מהני ס"ס. (ועוד דבני"ד יש לדון דליכא התחזק חיובא דהרי בכל יום י"ל דבו אינו חייב לקראו, ועיי"ן).

וזה אף בעיירות המסופקות מכח מח' הפוסקים, דספק מכח פלוגתא דינו כספק לכל דבר כמבואר **בב"י** (סי' קס) לע"פ ה**תירו"ד** (סי' קסא), ופסק כוותיה ה**מ"ב** (שם ס"ק מז), ואדרבה עדיף משאר הספיקות כמבואר ב**תרוה"ד** (סי' קע"ח) הובא להלכה **בש"ך** (סי' נו ס"ק נא).

אלא דהי"כ דוהג כשיטה אחת בתורת ודאי, נחי' הפוסקים האם ניתן לצרף דעה השנייה לספק אחר לדון ביה ס"ס. דהנה **בשו"ת מהרי"ט** (ויו"ד סי' לג ד"ה ומי"ש) מבואר דס"ל שכל שרוב הפוסקים חולקים ואוסרים, והמנהג כדבריהם, אינו בגדר ספק, ואינו ראוי להצטרף לס"ס חלק ועיי"כ פסק ד"ה ספק פסול אסור לקרות בו בצבור אף חזקת דליעת הרמב"ם ס"ית פסול קוראים בו. אולם **בשו"ת משאת משה** (חי"א או"ח סי' א' ד"ה איבא, וח"א יו"ד סי' ה') חולק וסובר דאי' בכ"ה"ג מידי ספקא לא נפקא, ואף אם היא אסרא ויחיאדה ודחוייה בפוסקים מי"מ חזיא לאצטרופי לס"ס. וכן נקט **בשו"ת קול אליהו** (חי"א או"ח ססי' ה'). וכן מוכח מה**תירו"ד** (סי' לו) ורובם י"ח להלכה ב**שו"ע** (סי' תתפ' ס"ה), ועיי"ש [וכי"כ ה**פרי"ח** (סי' תתפ"א) ו**הפמ"ג**] (סי' קמג מ"ז ס"ק ה). בבואר דעת התירו"ד דמטעם ס"ס לקולא איתנין עלה. אוכל עיי' **בנשמ"א** (כ"ל) שכתב ביאור אחר. ולמשה **המ"ב** (סי' קמג מ"ז ס"ק ה) ו**הנ"פ** (סי' קמג מ"ז ס"ק ה) פסק כהרמב"ם.

וכן מבואר **בפמ"ג** (סי' קמג מ"ז ס"ק ה) שכתב דבצירוף דעת הרמב"ם הסובר דספר תורה פסול קוראין בו בצבור מותר להמשיך לקרוא ולברך על ס"ית ספק פסול, אע"פ דרוב הראשונים חולקים על הרמב"ם. וכן פסק ה**מ"ב** (שם). ומבואר דלא כהמהרי"ט הנ"ל לעיל. וכן פסקו ה**זבחי צדק** (חי"ב סי' קי' ס"ק יב) ו**הנח"ח** (ויו"ד סי' קי' דניי ס"ס אות ה'). וכן פסק ה**בש"ד** (חי"ד מ"ב העירוי"ג כ"ל יח עמ' 388). [אלא דעי' **בפמ"ג** (סי' קי' כללים המחודשים מהפמ"ג אות ה) שכתב דהמורה צריך ליהור בספק פלוגתא כי הרדב"ז (חי"ד סי' אף רע"ו) הביאו **הבית לחם יהודה** (מחודשים סי' א) כתב דאין לעשות ספק פלוגתא דליכ אין ק"ן ק"ז שאין בו הוספת עי"ש, עי"כ. וצ"ל דהכל לפי הענין דאלי"כ נמצא סותר דברי עצמו לעיל. ועיי' **בש"ח** יאסיד"ד ערך הכשר מחבת אות ט) לענין סני' נגד דעת השו"ע ודאי אין צ"ח לצרף ספקו של הרמב"ם.]

מיהו יעוייין **באג"מ** (ויו"ד חי"ד סי' לו אות כו) שמבואר דמעיקר הדין ספק מחמת פלוגתא הי"כ שנוהגים להקל כא' מהצדדין אין

לצרף שיטה השנייה במקום ששנומה יוצא קולא משום דיש בזה תרת' דסדרי. וכן פסק **באור לציון** (חי"א יו"ד סי' י' ד"ה אולם המנהג) כדכ"ה"ג לא הוי ס"ס. וכן נראה דעת ה**קוצב תשובות** (חי"ב סי' מג אות א'). [ומדברי השו"ע והמ"ב הנ"ל העירוי"ג דיש לדחות דהוי דין דרבנן דקילן. ולפייז הנהג לקראו בטי"ו כדעת הפוסקים כן, ומסופק אם שמע המגילה כדין אין לו להקל מכח ס"ס עיי' צירוף שיטות החולקות הסוברות דהוא אינו חייב אלא בי"ד.

-**מסקנא לדינא**-

העולה לדינא, עיירות המסופקות מחמת ספק במציאות אם מוקפות הן מימי יהושע בן נון, או מחמת פלוגתא (ואינו נוהג להקל כא' מהצדדים), י"ל דהי"כ דמסתפק ליה אם שמע כדין איכא משום ס"ס דאי"ז לחזור לשמוע, אלא דאין להקל בזה אלא בספק שאינו בקריאה של יום ט"ו, אבל ביום י"ד שמברכים בה מהי"ט שכתב הגר"א דדיעבד בן כרך שקרא בי"ד יצא מסתבר דאין להקל. ואף ביום ט"ו המחמיר תבוא עליו ברכה.

"עבודת המועדים"

נקודות בעבודת פורים

הארית יום הפורים

ידועים דברי הארז"ל מה שכתב בענין הארת ימי הפורים המתחדשת בכל דור "והנה האהרה הזאת לא היתה לא בשבת ולא ביו"ט אלא בפורים בלבד, וכמו שאמרו במדרש (ילקוט משיל' ט) על המועדים עתידין להבטל וימי הפורים לא יהיו נבטלים, כמ"ד וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, והבן מה שאמר לא יעברו כי תמיד נשאר הארה זו בזמן הזה של ימי הפורים וכו' והיא הארה אשר מעולם לא נהיה כמוהו". (הארז"ל, פרי פי' חיים, שער הפורים)

וכתב על זה הג"ר שמשון פינקוס זצ"ל שיעצומו של פורים הוא גילוי אהבה בין הקב"ה לעם ישראל: "... מחדש הארז"ל שעיקר תוקף הנס של פורים אינו בעצם ההצלח שזכו לה באותה שעה, שהרי ס"ס"כ כך היא ההנהגה הטבעית, שבזמן של סכנה עצומה כזו ומתעוררים הרחמים, אלא עיקר הנס ש"זכרם לא יסוף מזרעם" (אסתר ט, חג), ושאותו תוקף על רחמנות ורחיבה על אהבה שפרצה החוצה וגרמו להצלח מתחדש בכל שנה ונהיה באותה מדה ממש, ואף שעכשיו אנו כבר לא באותו מצב של צרה שהיתה בזמן חמן. ואומר האר"י ז"ל שענין הזה לא מצוי בשאר ימים טובים, שכל הוי"ט הינם זכר למה שארע פעם, אבל פורים עיקר הוי"ט נקבע על מה שישנו כעת". (שיחות הרב פינקוס עמי' סז)

דברים אלו מעוררים אותנו לגשת לעבודת הימים מתוך אהבת ה' וקירבה אליו. ונראה שזו הנקודה המרכזית של עבודת היום, בעיקר בקריאת המגילה ששם מסופר על גודל הנס ויתוקפו וכיצד השגחתו ית' חופפת עלינו בתוך ההסתר והטבע, ובין בלימוד התורה ביום זה וכפי שידוע שקיבלו עליהם את התורה מאהבת הנס. ואף שאר מצוות היום של משלוח מנות, מתנות דלאביונים וסעודת פורים, הכל מתוך אהבת הקב"ה המיטיב לנו ומשיגה עלינו, וממילא מגיעים אף לאהבת הבריות.

לימוד תורה בפורים

קבלת התורה המיוחדת מאהבת הנס - "אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אשורוש דכתבי קיימוו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר". (נפי שבת פח) "בימי אשורוש. מאהבת הנס שנעשה להם" (רש"י שם)

"... והיינו דבנס פורים נתגלה לנו שאפילו בגלות ובזמן של הסתר פנים עושה עמנו הקב"ה ניסים ונסתרים כדי להצילנו. כלומר שכל כך הקב"ה יאהב בעם ישראל" עד שעושה להם ניסים גם במצב שכזה, וכאשר ראו גודל אהבת ה' לתמו ישראל נתעוררו באהבת ה' ועיי"ז קבלו את התורה בראון ובאהבה". (קונטרס בעניני פורים וחדש אדר, עמי' צג)

"... ולפי דברי הגמרא שבת דהדר קבלוה בימי אשורוש, וכפי רש"י - מאהבת הנס שנעשה להם, צ"ל שכאשר ראו והרגישו עוצם אהבתו ית', וחמלתו הגדולה והיתירה עד אין שיעור, גם בלבם נתקע אהבה רבה וחיבה יתירה אליו ית"ש ולתוהו,

ומתוך אהבה רבה זו קבלו עליהם מחדש את התורה שבע"פ ולהיותם יגיעים בחשק רב, ובביטול כל חשק לתאוה ולכבוד ולעושר בעוה"ז, ולהיותם מסורים לעסק התורה בכל לבם ובכל נפשם ובכל מאודם, מה שעוד לא היה בישראל מיום שננתה תורה עד הדור ההוא". (הגיה"ר שבלע ברעודה זצ"ל, קימו וקבלו עמי' קלב)

קריאת המגילה

הרבה יש ללמוד מקריאת המגילה - "שמעו נא נבויי עם וחכמים אשר בחר ה' בנו מכל העמים, אל נא תהי קריאת המגילה בעיניכם כדורש ספר זכרונות וספר קורות אבותינו בכל התלאות אשר מצאם, אשר אין בו אלא הגדת המעשה וסיפור דברים, וכי שביבל זה היתה אזהרה לקרותה פעמיים, ותודה לקל כולנו יודעים המעשה ההוא..."

אמנם רוב מהתועלת אשר נמשך ממנו, מלבד סודות רבות שיש בו... אף גם יש ללמוד ממנה דברי רבים למורס והנהגת האדם אשר יעשה וחי בהם". (יערות דבש חי"א דרוש ב)

ובספר מניין רבנו יחזקאל (עמי' כב) הביא בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל שאמר בביאור הפסוק

